

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
“Ужгородський національний університет”
Факультет іноземної філології**

**СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ
З ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

Випуск 14

Збірник наукових праць

Ужгород – 2016

УДК81(081)+372.8

ББК Ш,0я54+448

С-91

Сучасні дослідження з іноземної філології. Збірник наукових праць. Випуск 14. Відп. ред. Фабіан М.П. - Ужгород: ПП "Аутдор-Шарк", 2016. - 319 с.

Видання зареєстроване Державним комітетом телесачення і радіомовлення України. Свідоцтво **КВ № 8917** від **29.06.2004 р.**

Наукове фахове видання затверджено **Наказом МОН України від 09.03.2016 р. № 241**

У фаховому збірнику наукових праць представлено сучасні дослідження з іноземної філології в галузях мовознавства, літературознавства і методики викладання англійської, німецької та французької мов у середніх та вищих навчальних закладах. Збірник містить науковий доробок викладачів та аспірантів Ужгородського національного університету, інших вузів України, близького та далекого зарубіжжя.

Рекомендовано до друку Вченою радою Ужгородського національного університету 12 жовтня 2016 р., протокол № 11.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР

доктор філологічних наук, професор М.П. Фабіан

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

П.М. Лизанець, доктор філологічних наук, професор

В.В. Барчан, доктор філологічних наук, професор

А.Г. Гудманян, доктор філологічних наук, професор

А.В. Корольова, доктор філологічних наук, професор

І.В. Козубовська, доктор педагогічних наук, професор

О.М. Гвоздяк, кандидат педагогічних наук, доцент

С.В. Голик, кандидат філологічних наук, доцент

О.П. Бартош, кандидат педагогічних наук, доцент

М.М.Рошко, кандидат філологічних наук, доцент

С.Томашікова (Slávka Tomašiková), кандидат філологічних наук, доцент

А.Чеган (Anca Cehan), кандидат філологічних наук, професор

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Л.О.Белей, доктор філологічних наук, професор (Ужгородський національний університет),

Л.В.Рогач, кандидат філологічних наук, доцент (Ужгородський національний університет).

Видання індексується Google Scholar

ISBN 978- 617-7132-63-8

© Ужгородський національний університет 2016

MOB03HABCTBO
LANGUAGE STUDIES
SPRACHWISSENSCHAFT
LINGUISTIQUE

ЗМІСТ

МОВОЗНАВСТВО

Вітасмо ювілярку!	7
Fabian M. Language barriers and how to remove them in cross-cultural communication	9
Андрусяк І.В. Блог-терміни як складова англомовної блогосфери	15
Барбіл О.В., Шена Н.С. Фонематичні опозиції новолатинської мови у працях М.Лучкая	23
Бенедик М. І. Методологія проведення досліджень наукового дискурсу	27
Дідо Н.Д. До питання вивчення фразових дієслів в англійській мові	34
Глуцук-Олея Г. І. Пом'якшення категоричного заперечення у формах вираження заборони в іспанській мові	40
Голик С. В. Науковий дискурс: основні напрями дослідження	45
Гонперова Б. Семантические способы образования немецких и словацких терминов в терминологии рельсовых повозок	49
Готра Ю.Ю. Теоретичні засади аналізу фразеологічних одиниць сучасної англійської мови	54
Есенова Е.Й. Основні критерії класифікації іншомовних лексичних одиниць	64
Блишнюк Л., Єдишак Н. НЕІМАТ: До історії виникнення поняття	70
Жук В. А. Семантична еволюція німецького кореня "ben- у давньоанглійській мові	74
Zelenaková M. (NON-)Ambiguity in legal language: syntactic perspective	79
Igoshiev K. M. Speech act in terms of speech act theory	85
Квішко О.І. Genre peculiarities of American hard-boiled detective story	94

<i>Козловський С.</i> Про питання еквівалентності та аналогії при перекладі фразеологічних одиниць з корейської на слов'янські мови.....	98
<i>Косенко Н.М., Тодорова Н.Ю.</i> Особенности функционирования наречий меры и степени как слов-интенсификаторов в современном английском языке.....	108
<i>Кравченко О.В.</i> Когнітивний дисонанс у мовленнєвих потоках художнього тексту сучасних французьких детективних романів.....	116
<i>Крайник Д.С.</i> Семантика дієслів на позначення <i>бажання</i> в українській, англійській та французькій мовах.....	124
<i>Любимова С.А.</i> Соціокультурний концепт vs соціокультурний стереотип: лінгвокогнітивний і культурологічний аспекти.....	134
<i>Ляшина А.Г.</i> Роль репрезентативних суфіксів у процесі перекладу наукової літератури.....	142
<i>Онищак Г.В.</i> Типологія взаємозв'язків між іменниками на позначення <i>зла</i> в сучасних англійській та українській мовах.....	147
<i>Парамонова С.А.</i> Функции французских дискурсивных маркеров в аргументации (лингводидактический аспект).....	153
<i>Петій Н.</i> Гендерна категоризація чоловічих персонажів в англomовному мультиплікаційному дискурсі.....	161
<i>Rohach L. V.</i> Semantic basis of biology terms in the English and Ukrainian languages.....	167
<i>Романова Н. В.</i> Семантика емотивних прислівників у сучасному німецькому художньому мовленні.....	172
<i>Sabolikova K.</i> The reflection of family background in M.Thatcher's political career.....	178
<i>Sabovikova A.</i> Role of the british national newspapers in shaping the British society.....	181
<i>Сливка М.І.</i> Реалія і термін в історико-культурному дискурсі.....	183

УДК 8.1: 81.34

ГОЛОВНІ КРИТЕРІЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ІНШОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ

Есенова Е.И.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Запозичення іншомовних лексичних одиниць — це неминучий наслідок усного та письмового спілкування представників різних народів світу. Не існує мов, в яких не було б запозичених слів, оскільки не існує народів, які протягом своєї історії не мали б зв'язків з іншими народами. Якщо запозичені слова відповідають суспільній потребі у вираженні того чи іншого поняття, вони входять у лексичний склад мови-реципієнта і стають її надбанням.

Постановка проблеми. Вивченню зазначеної проблеми у сучасному мовознавстві присвячено досить багато наукових досліджень. Однак ця тема, на нашу думку, є невичерпною, оскільки прискорення соціального розвитку країн

світу зумовлює зростання обсягу міжнародної інформації. З цієї причини простежується значне збільшення кількості іношомовних лексичних одиниць у національних мовах, які відображають значні історичні, соціальні, громадські, економічні та культурні події у житті різних народів.

Українська мова не є винятком, вона також постійно взаємодіє з іншими мовами світу, збагачується тим новим та прогресивним, що відбувається у науці, техніці та суспільному житті. Мова є основою взаєморозуміння між народами, і саме з цього випливає зацікавленість дослідників мовних процесів у вивченні історії засвоєння іношомовних слів у чужому мовному середовищі. Вивчення процесу запозичення тісно пов'язане із загальними науковими і практичними завданнями мовознавства, зокрема вивченням проблематики мовної взаємодії, а також її основних аспектів, таких як мовні контакти, двомовність та багатомовність, види мовної інтерференції.

Метою даної статті є короткий огляд лінгвістичної літератури, пов'язаної з дослідженням проблематики запозичень. Основним **завданням** вважаємо вивчення головних критеріїв класифікації іношомовних лексичних одиниць. Існує велика кількість класифікацій запозичених слів. Ми спробуємо проаналізувати різні класифікації та критерії, що покладені в їх основу. Вважаємо також за необхідне описати основні умови, що є необхідними для засвоєння іношомовної лексичної одиниці системою мови-реципієнта.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи запозичення іношомовної лексики, мовознавці, як правило, намагаються її класифікувати. Існування великої кількості різноманітних класифікацій можна пояснити в першу чергу тим, що в їх основу дослідники ставлять різні критерії. Одні описують запозичені лексичні одиниці з точки зору хронології, інші ставлять в основу своїх класифікацій статус запозичень, а треті звертають увагу на їх структуру.

О.В.Суперанська [7, с. 41] ділить запозичення на: а) давні та сучасні; б) усні та письмові; в) прямі (безпосередньо з мови-джерела) та опосередковані (через посередництво інших мов); г) запозичення поодинокого та міжнародного характеру. Л.Блумфілд [10, с.17] під запозиченням розуміє певний вид мовних змін і розрізняє такі типи запозичень:

- 1) запозичення понять культури;
- 2) "внутрішні" запозичення, які відбуваються в результаті безпосередніх мовних контактів, що їх зумовлено територіальною або політичною близькістю народів, що контактують;
- 3) діалектні запозичення, які проникають в літературну мову з діалектів.

За ступенем засвоєння у мові-реципієнті Л.П.Крисін [5, с. 43] поділяє запозичення на три групи: 1) запозичені слова; 2) екзотична лексика; 3) іношомовні вираження. Запозичені слова — це факт мови. Більша їх частина є лексикографічно зафіксованою. Їх поява впливає з комунікативної функції мови. Чим сильніше слово пов'язане із системою мови-реципієнта, тим автономніша його семантика.

Під терміном "екзотизм" розуміють слово, що характеризує особливості життя (побут, культуру, історію) народів і яким, за зауваженням Л.П.Єфремова [2,

с. 165], притаманний “місцевий та історичний колорит”. При цьому екзотизм має поодинокі або незначні частотності вживання. Слово не є екзотизмом, якщо воно означає конкретний предмет, який відомий багатьом носіям мови. Таким чином, екзотизмом можна назвати слово або вислів, запозичений з маловідомої, найчастіше несвропейської мови, який вживається для надання мові національного колориту (аул, сакля, юрта).

Незасвоєні мовою-реципієнтом лексичні одиниці називають варваризмами. Іноді до цих слів ставляться як до першого етапу їх засвоєння у мові-реципієнта. Сучасна енциклопедія “Українська мова” [8, с. 59] дає таке визначення цієї категорії слів: “Варваризм — іншомовне або створене за іншомовним зразком слово чи зворот, що не стали загальноповжживаними, не відповідають нормам даної мови, зберігаючи своє національно-конотативне забарвлення”. Тут же підкреслюється, що варваризми вживаються переважно в описах життя і побуту іноземних народів, для відтворення національного колориту, чужих реалій, звичаїв, понять, а також при передачі мовлення персонажа-іноземця.

Екзотична лексика та іншомовні вкраплення є “чисто” іншомовними. В екзотичних словах змінено лише графіку, іншомовні вкраплення часто не змінюють навіть свого графічного вигляду. Основна різниця між запозиченими словами, екзотичною лексикою та іншомовними вкрапленнями полягає у їх співвідношенні із системою мови-реципієнта. М.С.Коробова [4, с. 177] вважає, що запозичені слова є фактами мови, а екзотизми та іншомовні вкраплення не належать до системи мови-реципієнта. Серед іншомовних вкраплень особливе місце займають інтернаціональні слова та фразеологізми, наприклад: *post factum*, *terra incognita*, *c'est la vie*, *happy end* та інші.

Вкраплюватися у текст можуть також іншомовні елементи, які не є інтернаціональними. Їх використання пов'язане з художньо-стилістичними завданнями, а іноді вони відображають індивідуальні слововживання та створюють певний колорит. Можна говорити також про слова, які займають проміжну позицію між цими трьома групами слів (запозиченими словами, екзотизмами та іншомовними вкрапленнями), а це свідчить про відсутність чіткої межі між ними. Слід підкреслити, що ця межа змінюється історично. Іншомовні вкраплення у процесі постійного використання у мовленні перетворюються на повноцінні запозичення, оформлені згідно з фонетикою, графікою та морфологією мови-реципієнта. Екзотизми теж можуть перетворитися у запозичені слова (бос, фокстрот, мер, джаз).

Тут слід, на нашу думку, сказати декілька слів про таку категорію іншомовної лексики, як okazіоналізми. Мовознавці, як правило, розглядають їх як порушення мовної норми, яке має наступні ознаки: 1) належність до мовлення; 2) невідтворюваність; 3) словотвірна деривативність; 4) ненормованість; 5) функціональна одноразовість; 6) експресивність; 7) нормативна факультативність; 8) синхронно-діахронна дифузність; 9) індивідуальна належність певному автору [3, с. 35].

Існує також ще одна категорія лексем, яку часто відносять до іншомовних, а саме кальки. Під калькою розуміють “слово, його окреме значення, звороти, запозичені з інших мов шляхом буквального перекладу (як правило, за частинами)” [8, с. 227]. Калькування визначають як процес створення фразеологізмів, словосполучень та слів, при якому засвоюється лише значення та принцип побудови іншомовної одиниці, що передається засобами (морфемами, словами) даної мови. Іншими словами, матеріальна форма (його звучання та графіка) не запозичується.

З точки зору відповідності прототипу можна говорити про “чисті” та “модифіковані” запозичені лексеми. Під “чистими” запозиченнями розуміють слова, які перенесені у мову-реципієнт у тому вигляді, в якому вони існують у мові-джерелі у момент запозичення. У даному випадку відбувається лише фонетична субституція, тобто заміна звуків мови-джерела звуками мови-реципієнта. Запозичені лексеми, в яких спостерігаються розбіжності з прототипом, називаються “модифікованими”. Тут ми маємо справу не лише з фонетичною, але й морфологічною субституцією.

Цікавою є класифікація запозичень Е.Хаугена [9, с. 352—353], який уперше висунув ідею структурної диференціації запозичених слів. Виходячи із ступеня морфемної та фонемної субституції (нульового, часткового та повного), мовознавець виділяє такі три групи запозичень:

1) Слова без морфологічної субституції (loan-words), тобто слова, які повністю відповідають своїм прототипам у мові-джерелі; тут запозичується як значення прототипу, так і його звукова оболонка.

2) Слова з частковою морфологічною субституцією, або гібриди (loan-blends), тобто слова, які лише частково складаються з іншомовного матеріалу, інша їх частина складається з морфем мови-реципієнта.

3) Слова з повною морфологічною субституцією, тобто кальки (loan-shifts) або семантичні запозичення (semantic loans); це слова з нульовим морфемним відтворенням іншомовної моделі. Цей тип слів ще іноді називають “запозичення-переклад” (loan-translation), тому що тут переноситься загальна побудова складеного або похідного слова разом з його значенням, однак на місце іншомовних морфем підставляються морфеми рідної мови. Слово translation указує на акт цієї підстановки, але насправді вона чисто механічна, і тому не є перекладом у повному розумінні цього слова. Семантичне запозичення полягає у тому, що слово набуває нового значення завдяки своїй семантичній та фонетичній подібності з певним словом мови-джерела.

Класифікуючи запозичення таким чином, Е.Хауген [9, с.349] підкреслює, що запозичення найчастіше бувають “змішаними” або “гібридними”, тому що іншомовне слово запозичується в недоторканому вигляді з усіма звуками, формами та значеннями рідко, оскільки це означало би певний “зсув” у системі мови, і носії мови уникають цього за допомогою підстановки у запозичене слово деяких чужинних елементів своєї власної мови. Однак дана класифікація базується на

змішуванні формальної (асиміляція слів) та функціональної (вживання слів) ознак. Тому критерії класифікації слів за цим принципом недостатньо визначені.

Досить цікавою є також класифікація запозичень-термінів Т.Сейворі [11, с.34], який ділить слова на три групи:

- 1) загальновідомі слова, які науковці використовують у їх прямому або термінологічному значенні (borrowed words);
- 2) слова, які існували у лексиці іноземних мов та завдяки незвичному звучанню були використані для позначення певних термінів-понять у мові-реципієнті (imported words);
- 3) слова, утворені самими науковцями з певними науковими цілями (invented words).

З функціональної точки зору Н.Ю.Єгорова [1, с. 115] поділяє запозичення на три групи:

- 1) запозичення, відомі носіям мови-реципієнта на рівні реалій і функціонально орієнтовані на обслуговування внутрішньої культури і, як наслідок, засвоєні настільки, що не сприймаються як іношомовні;
- 2) запозичення, що позначають зовнішньо-культурні поняття і тому належать до екзотизмів, які відомі лише вузькому колу носіїв мови і передають специфічні сторони зовнішньої культури;
- 3) напів-функціональні запозичення, які прийшли у мову як позначення зовнішньо-культурних понять і набули нових значень та відтінків значень на базі мови-реципієнта; вони можуть виконувати функцію позначення елементів як внутрішньої, так і зовнішньої культури.

О.В.Суперанська [6, с. 36] здійснює класифікацію письмових запозичень на основі передачі їх матеріальної форми, виділяючи шість типів запозичень:

- 1) Пряме запозичення без будь-якої зміни написання запозиченого слова; воно можливе лише при тотожності графіки мови-джерела та мови-реципієнта і використовується, наприклад, при запозиченні з однієї західної мови в іншу.
- 2) Транслітерація — передача графем мови-джерела еквівалентними графемами іншої стандартизованої писемності; вона використовується у ряді спеціальних випадків.
- 3) Наукова транскрипція, фонетична й фонематична, що вживається у спеціальній науковій та підручній літературі.
- 4) Практична транскрипція, яка обмежена графемами суто своєї писемності; це саме така передача, яку слід використовувати у загальному друці, оскільки для широкого читача будь-які відхилення від звичної практики письма та звичного алфавіту є незрозумілими і непотрібними.
- 5) Морфологічна передача — заміна форм іношомовного слова формами, які відповідають граматиці рідної мови; цей тип передачі супроводжує практичну транскрипцію у ряді випадків (передача імен та назв близькоспоріднених мов, передача термінів).
- 6) Лексична передача — повний чи частковий переклад; практикується при передачі деяких традиційних назв.

Запозичені слова характеризуються рядом властивостей, специфічних рис, які виділяють їх із загальної маси інших слів: наявність певних фонем, які не є характерними для рідної мови, наявність певних морфем та акцентологічних моделей, які притаманні лише запозиченим словам. Однак метою запозичення є саме входження та асиміляція (адаптація) іношомовної лексичної одиниці у систему мови-реципієнта.

У якості **висновку** пропонуємо зафіксувати основні умови, які необхідні для входження та засвоєння запозиченої лексичної одиниці мовою-реципієнтом:

- 1) передача іношомовного слова фонетичними та графічними засобами мови-реципієнта;
- 2) співвіднесеність слова з граматичними класами та мовними категоріями мови-реципієнта;
- 3) фонетичне засвоєння іношомовного слова;
- 4) граматичне засвоєння іношомовного слова;
- 5) словотворча активність слова у мові-реципієнті;
- 6) семантичне засвоєння іношомовного слова;
- 7) регулярна вживаність у мовленні.

Як бачимо, існує велика кількість класифікацій іношомовних лексичних одиниць, в основу яких покладено різні критерії, які відображають різницю у поглядах мовознавців на суть самого процесу запозичення та його результатів. Це, у свою чергу, свідчить про неоднакові підходи до цього питання у різних іншомовних школах, відкриваючи таким чином перспективи для проведення подальших розвідок у цьому напрямку.

Література

1. Егорова Н.Ю. Освоение английским языком внешнекультурной терминологии / Н.Ю. Егорова // Коммуникативный и номинативный аспекты единиц языка. — Л.: Изд-во Ленинградского пед. ин-та им. А.И.Герцена, 1989. — С. 114 — 121.
2. Ефремов Л.П. Экзотизмы / Л.П. Ефремов // Русское языкознание. — Алма-Ата: Изд-во Казахского ун-та, 1973. — С. 165 — 171.
3. Кассина Т.А. Окказионализмы иноязычного происхождения в русском языке конца 17 — начала 18 века / Т.А. Кассина // Вопросы восточнославянского языкознания. — Днепропетровск: Изд-во Днепропетровского ун-та, 1985. — С. 32 — 37.
4. Коробова М.С. Ассимиляция немецких заимствований в английском языке / М.С. Коробова // Учёные записки 1-го Московского пед. ин-та иностранных языков. — М.: Изд-во Московского пед. ин-та, 1967. — Т. 37. — С. 173 — 188.
5. Крысин Л.П. Иноязычные слова в современном русском языке / Л.П. Крысин. — М.: Наука, 1968. — 208 с.

6. Суперанская А.В. Заимствование слов и практическая транскрипция / А.В. Суперанская. — М.: Изд-во АН СССР, 1962. — 48 с.
7. Суперанская А.В. Теоретические основы практической транскрипции / А.В. Суперанская. — М.: Наука, 1978. — 284 с.
8. Українська мова: Енциклопедія. — К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2000. — 752 с.
9. Хауген Э. Процесс заимствования / Э. Хауген // Новое в лингвистике. — М.: Прогресс, 1972. — Вып. 6. — С. 344 — 382.
10. Bloomfield L. Language / L. Bloomfield. — New York, 1935. — 564 p.
11. Savory T.H. The Language of Science. Its Growth, Character and Usage / T.H. Savory. — London: Townbridge Printers, LTD, 1953. — 184 p.

Summary

The present article is devoted to some theoretical problems of lexical borrowing. Numerous classifications of different types of borrowed lexical units and their analyses are presented. Different criteria of classification are closely dealt with. The article also touches upon the conditions necessary for the assimilation of borrowed lexical units in the target language.